

8-дәріс

ҚАЗАҚСТАННЫҢ
АШЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ

АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ. АРБИТРАЖ ЖӘНЕ МЕДИАЦИЯ. 2-БӨЛІМ

«Жеңіс жоқ жерде төлем жоқ»
жүйелері (2-бөлім)

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Арбитраж және медиация. 2-бөлім

Дәріс: «Жеңіс жоқ жерде төлем жоқ» жүйелері (2-бөлім)

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

Жоспар:

4. Шартты төлем туралы келісімдер (CFA)

4.1. LASPO 2012 шеңберіндегі өзгерістер: енді жеңіс үшін төлем мен АТЕ сыйлықақысы жеңілген тараптың есебінен өтелмейді

4.1.1. Жеңіс үшін төлем енді жеңілген тараппен төленбейді

4.1.2. Жеңген тараптың өз адвокатына жеңіс үшін төленетін төлемді шектеу

4.1.3. АТЕ-ң сақтандыру сыйлықақысы енді жеңілген тараптан өндірілуге жатпайды

Пайдаланылған және ұсынылатын әдебиеттер

4. ШАРТТЫ ТӨЛЕМ ТУРАЛЫ КЕЛІСІМДЕР (CFA)

«CFA» жүйесі «жеңіс жоқ жерде төлем жоқ» деп аталатын алғашқы ағылшын жүйесіне айналды. Соттар мен заң қызметтері туралы 1990 жылғы заң CFA тетігін іске қосты. Бірақ мемлекеттік саясатта бұл заңнамалық «серпіліс» тек 1995 жылы ғана жүзеге асырылды, ол алғаш рет адамдардың денсаулығына келтірілген зиянды өтеу туралы талап-арыздарға қолданылған.

1998 жылы CFA жүйесі азаматтық талап арыздардың басқа түрлеріне де таратылды (тек кейбір ерекшеліктерді есептемегенде).

Жалпы құқық ұстанымына байланысты ағылшын CFA (қаламақы туралы шартты келісім) статуттық режимге сәйкес келген жағдайда ғана жарамды.

2013 жылғы 1-сәуірден бастап немесе осы күннен кейін енгізілген CFA мынадай шектеулерге жатады:

- табыс үшін төлем өтелетін алымдардан 100% аспауы тиіс;
- бірінші сатыда дене жарақаттарына қатысты наразылық болған жағдайда, табыс үшін төлем шығындардың 25% -нан аспауы тиіс.

2012 жылғы құқықтық көмек, үкім шығару және құқық бұзушыларды жазалау туралы заң қабылданғанға дейінгі ереже мынадай болды. Егер талапкер CFA қаржыландыратын талап-арыз бойынша (шартты сыйақы) ұтса, жауапкер келесі үш тармақтың әрқайсысы бойынша жауапты болады: біріншіден, талапкердің әдеттегі шығыстары; екіншіден, талапкердің адвокатының «табыс гонорары»; үшіншіден, «оқиғадан кейін» («АТЕ») талапкердің заң қызметтері үшін сақтандыру жарналары. АТЕ жабу талапкердің тәуекелін жабу үшін маңызды болды, оған талап арыз түскен жағдайда, жеңген қарсыластың шығындарын төлеуге тура келуі мүмкін - «ұтылған адам төлеуге тиіс» принципіне сәйкес. *Hawksford Trustees Jersey Ltd v. Stella Global UK Ltd (No 2) (2012)* ісінде апелляциялық сот жауапкердің апелляция кезінде алғаш рет жасалған сақтандыруға қатысты АТЕ сыйлықақысының құнын апелляциядан жеңілген адамға өтей алмады деп қаулы етті. Сақтандыру жарнасының мақсаты апелляция шеңберінде қолайсыз шығындар туралы шешім қабылдау тәуекелінен қорғау болып табылады. Алайда апелляциялық сот АТЕ сақтандыру сыйлықақысы сот талқылауы барысында келтірілген шығындар үшін жауапкершілікке қатысты Сақтандырылған тұлғаның ретроспективті ұстанымын өзгертуге әрекет болып табылады деп қаулы етті. Ең мұндай жағдайларда сақтандыру жарнасын өтей алмайтынын айтты.

2013 жылдың 1-сәуірінен бастап табыс үшін қаламақыны (гонорар) да, сот шығындары үшін АТЕ сыйақысын да жеңілген тараптан өндіріп алуға болмайды. Бұл табыс гонорарын және кез келген АТЕ сақтандыру сыйлықақысын клиент төлеуі тиіс.

Бірақ, төменде көрсетілгендей, дене жарақаттары туралы іс бойынша сот талқылауында АТЕ сақтандыру қажеттілігі болмайды, өйткені шығыстарды білікті біржақты ығыстыру, әдетте, мұндай талапкерді талап қоюдан бас тартқан жағдайда жауапкердің шығындары үшін жауапкершіліктен қорғайды. Апелляциялық сот дене жарақаттары туралы істер бойынша сот талқылауларындағы жалпы залал деңгейін он пайызға арттырды. Бұл өсуді шартты сыйақы туралы келісім негізінде олардың сот процесі қаржыландырыла ма, жоқ па, осыған қарамастан, дене жарақаттарының барлық құрбандары және олармен байланысты азаматтық талап-арыздар пайдалана алады. Ұлғайту қаржыландыру туралы келісім, мысалы, 2013 жылғы 1 сәуірге дейін жасалған CFA-ны қоспағанда, 2013 жылғы 1 сәуірден кейін реттелген немесе шешім шығарылатын істерге қатысты қолданылады. Мұндай ұлғаю сэр Руперт Джексон 2013 жылдың наурыз айынан кейін жауапкерден АТЕ сыйақысын да, табыс үшін сыйақыны да өндіріп ала алмауына байланысты қызмет үшін өтемақы ретінде ұсынылды.

4.1. LASPO 2012 шеңберіндегі өзгерістер: енді жеңіс үшін төлем мен АТЕ

сыйлықақысы жеңілген тараптың есебінен өтелмейді

LASPO 2012-да сэр Руперт Джексонның CFA (қаламақы туралы шартты келісім) және АТЕ сыйлықақысын (іс-шарадан кейін заңды шығыстарды сақтандыру) арттыруға қатысты шығындарды қайта бөлу туралы ережені жою туралы ұсынысы іске асырылды.

Гонорарлар туралы шартты келісімдерде үш негізгі өзгеріс мыналар болып табылады:

(I) табыс үшін қаламақыны (гонорарды) енді ұтылған тарап төлейтін болады;

(II) табыс үшін қаламақыны (гонорарды) ұтқан тарап өзінің адвокатына төлейтін болады, бірақ заңнама ұтқан тарап өтеген шығындардың белгіленген пайызын көрсету үшін қаламақы мөлшерін шектеуге мүмкіндік береді;

(III) ұтылған (жеңілген) тарап бұдан былай АТЕ сақтандыру сыйлықақысын төлеу үшін жауапты болмайды (сақтандыру жауапкершілігінің болмауына қатысты жаңа жалпы ережеден бір ерекшелік бар, ол сарапшы қызметтеріне ақы төлеу шығыстарын өтеу болып табылады).

Енді бұл үш өзгеріс осы тәртіпте қаралатын болады.

4.1.1. Жеңіс үшін төлем енді жеңілген тараппен төленбейді

2012 жылғы LASPO-ң 44(4) бөлімі соттар және заң қызметтері туралы 1990 жылғы Заңның 58A(6) жаңа бөлімін алмастырды: сот шығындарын өтеу туралы бұйрық гонорар туралы шартты келісімге сәйкес екінші тараптың табысты болғаны үшін оның ақысының барлық немесе бір бөлігін бір тараптың төлеуін талап ететін ережені қамтымауы мүмкін.

2012 жылғы Заңға түсіндірме жазбаның 271-тармағында көрсетілгендей, бұл «сот шығындарын өтеу туралы сот шешімі бойынша жеңілген тараптан табыс үшін қаламақыны өндіріп алу мүмкіндігін болдырмайды».

2012 жылғы Заңға түсіндірме жазбаның 267-тармағында көрсетілгендей: «Адвокат әлі де CFA сәйкес клиенттен табыс үшін қаламақыны өндіріп ала алады, бірақ ол кейбір талқылауларда қалай есептелетіні әлі де реттеуді талап етеді».

Сэр Руперт Джексон дене жарақатын алған адамдардың (ауыруы мен азап шегуіне және қолайлылығын жоғалтуына байланысты зиян) немесе қолайсыздық пен диффамация салдарынан зиян шеккен адамдардың өтелуі тиіс жалпы залал үшін өтемақы мөлшерін он пайызға көбейту керек деген өз ұсынысын (Үкімет қабылдаған) қорғады. Бұл ұлғайту табыс үшін қаламақы да, АТЕ сақтандыру сыйлықақысы да жәбірленуші тараптың CFA қаржыландыратын шағымдарында өтелмеуі тиіс (осы баптардың қайтарылмауы CFA-ны 2000 жылға дейінгі позицияға дейін қалпына келтіреді) туралы ұсыныспен байланысты залалды өтеуді кез келген қысқартуға арналған.

4.1.2. Жеңген тараптың өз адвокатына жеңіс үшін төленетін төлемді шектеу

44(2) LASPO 2012-бөлім соттар және заң қызметтері туралы 1990 жылғы Заңның 58-бөліміне түзетулер енгізеді, ол істі жеңіп шыққан Тарап өзінің адвокатына төлейтін табыс үшін сыйақының ең жоғары мөлшерін белгілеуге мүмкіндік береді. Мұнда LASPO 2012 қосылған соттар және заң қызметтері туралы 1990 жылғы Заңның 58(4B) жаңа бабы баяндалады:

Қосымша шарттар-бұл...

(a) келісім табыс үшін қаламақы ең жоғары шекке байланысты екенін көздеуі тиіс,

(b) ең жоғары шек келісімде көрсетілген талқылау барысында берілген шығындардың сипаттамасынан процентпен көрсетілуі тиіс.,

(c) бұл пайыздық үлес қарауға байланысты Лорд-канцлер бұйрығында көрсетілген немесе көрсетілгендей есептелген пайыздық үлесінен аспауы тиіс және

(d) залалдың бұл сипаттамасына сот талқылауына байланысты Лорд-канцлер бұйрығында көрсетілген залалдың сипаттамасы ғана енгізілуі мүмкін.

4.1.3. АТЕ-ң сақтандыру сыйлықақысы енді жеңілген тараптан өндірілуге жатпайды

Мұнда бір маңызды өзгеріс және аз ерекшелік бар. Елеулі өзгерістерге келетін болсақ, жалпы, LASPO 2012 сәйкес, мұндай сыйлықты жеңген тарап бұдан былай өтемейді. Клиникалық ұқыпсыздық танытқаны

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Арбитраж және медиация. 2-бөлім

Дәріс: «Жеңіс жоқ жерде төлем жоқ» жүйелері (2-бөлім)

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

туралы наразылықты негіздеу үшін сұралған сараптамалық қорытындыны қаржыландыру үшін төленген сақтандыру сыйлықақысы ерекшелік болып табылады. АТЕ сақтандыру бойынша шығындарды өтеу мүмкіндіктеріне осы өзгерістер келесідей болады.

Жалпы ереже, оған сәйкес АТЕ Premium сыйлықақысы ұтылған Тараптың өтеуіне жатпайды: соттар және заң қызметтері туралы 1990 жылғы Заңның 46-бабының 1-тармағына сәйкес 1990 жылғы Заңға оған 1990 жылғы Заңның 58С-тармағын қосу жолымен түзету енгізілді. Ал 2012 жылғы Заңның 46(2) бабы 1999 жылғы сот төрелігіне қол жеткізу туралы Заңның 29-бабының күшін жойды. Залалды өтеудің мүмкін еместігі туралы жаңа ережеге келетін болсақ, онда соттар және заң қызметтері туралы Заңның 58С(1) Жаңа бөлімі былайша оқылатын болады: шығындарды сақтандыру полисін ресімдеген сот талқылауы тарапының пайдасына берілген шығындарды өтеу туралы бұйрық, егер мұндай ереже (2) кіші бөлімнің ережелерімен рұқсат етілмесе, сақтандыру сыйлықақысының барлығын немесе бір бөлігін төлеуді талап ететін ережені қамтымауы мүмкін.

Ерекшелік: клиникалық ұқыпсыздық туралы шағымдар бойынша сараптамалық қорытындылар жағдайында жеңіліс тапқан тараптан өндіріп алуға жататын Премиум АТЕ: 46 (1) бөлім LASPO 2012 соттар мен заң қызметтері туралы 1990 жылғы Заңға өзгерістер енгізді, онда айтылған 58С(2) жаңа бөлімін қосады:

Лорд-канцлер қаулысымен шығыстарды өтеу туралы бұйрық осындай соманы (яғни шығыстарды сақтандыру полисі бойынша сыйлықақы сомасын) төлеуді талап ететін ережені қамтуы мүмкін.

(а) қаулы ұйғарылған сипаттамамен клиникалық ұқыпсыздық бойынша талқылауға қатысушы тараптың пайдасына шығарылды,

(b) тарап талқылауға байланысты клиникалық ұқыпсыздыққа (немесе осы тәуекелге және басқа да тәуекелдерге қатысты) қатысты бір немесе бірнеше сараптамалық қорытындыларды төлеу жөніндегі міндеттемелердің туындау тәуекелін сақтандыратын шығыстарды сақтандыру шартын жасасты.),

(с) саясат ұйғарылған сипатқа ие,

(d) полисте сақтандыру жарнасының қандай бөлігі клиникалық ұқыпсыздық («сақтандыру жарнасының тиісті бөлігі») көрінуіне байланысты сарапшының қорытындысын немесе қорытындыны төлеу міндеттемесімен байланысты екені көрсетіледі және

(E) сақтандыру жарнасының тиісті бөлігіне қатысты төлеуге жататын сома.

4.2. Жеңіс үшін өтелетін төлем мен АТЕ сыйлықақысының бұрынғы жүйесі

LASPO 2012 жылға дейін қолданыста болған режим шеңберінде тиісті заңнама осы сомалар үшін жеңілген жауапкерге жауапкершілікті жүктеген кезде осы «шығындар соғысы» болжанбаған болса да, табысқа гонорарлар мен АТЕ сыйлықтарының тиісті деңгейлеріне қатысты кең сот талқылаулары (шын мәнінде, «шығындар соғысы») орын алды. Сэр Руперт Джексон әлеуетті айыпталушылар үшін тежейтін осы қымбат жүйені айыптады.

2005 жылға дейін жеңіліске ұшыраған айыптаушының сақтандырушылары клиенттің адвокатының осындай формальдылықты орындауға ең аз қабілетсіздігі үшін де тыйым салды. Осылайша, сақтандырушылар табыс үшін қаламақы мен сақтандыру жарнасына байланысты шығындар үшін жауапкершілікті болдырмауға тырысты. Бұл ирониялық болды, себебі бастапқыда бұл формальдылықтар жауапкер-сақтандырушыларды шығыстарды төлеу жауапкершілігінен босату құралы ретінде емес, CFA-ға талап немесе қарсылық мәлімдейтін тараптарды қорғау үшін тұтынушылардың құқықтарын қорғау нысаны ретінде ойластырылған. Мұндай сын-қатерлер қарқынды «шығындар соғысының» бөлігі болды. Лорд Нойбергер мырза: «Вульф реформасы болды... реформалар ең үлкен әсер беруге тиіс саладағы соңғы кезекте емес, шартты сыйақы туралы келісімдерден туындаған спутниктік шығыстар бойынша сот талқылауының вихремі бұзылды: жаракаттану мәселелері бойынша сот талқылауы».

Бірақ бұл соғыс « 2005 жылы парламент нақты CFA(Conditional Fee Agreements (Revocation) Regulations) үшін формальдылықты белгілейтін күрделі ережелерді жойғанда тоқтатылды.

Егер адвокат өз клиентінің атынан сақтандыру өтемін алмаса, ол мұны істеу міндеттемесін өзіне алған кезде және егер ол өз клиентін сақтандыру өтемінің жоқ екендігі туралы хабардар етпесе, бұл адвокат талап орындалмаса төлеуге жататын шығыстар үшін жеке жауапты болуы тиіс. Бұл Adris V. Royal Bank of Scotland ісінде болды.

Sibthorpe v. Southwark LBC ісінде (сондай-ақ Morris v. Southwark LBC) (2011) апелляциялық сот алаяқтық доктринасы мен мазмұны негізінде адвокат жеңген қарсылас алдында клиенттің жауапкершілігін жабу

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Арбитраж және медиация. 2-бөлім

Дәріс: «Жеңіс жоқ жерде төлем жоқ» жүйелері (2-бөлім)

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

үшін іс жоғалған жағдайда өз клиентіне өтемақы беруге қарсылық білдірмейді деп қаулы етті.

Бұл қорытындының орталық сәті алаяқтық туралы заң таралмауы тиіс еді. Лорд Нойбергер мырза атап өткендей, бұл доктрина сот процесіне қатыспайтын (мұнда клиенттің адвокаты) тиісті сот талқылауынан оң пайда алуға келісетін механизмдерге қатысты. Бұл нақты фактілерде емес еді. Адвокат іс жеңіліс тапқан жағдайда шығынға ұшырайды, өйткені ол өз клиентіне шығынды өтеуге тура келеді.

Sibthorpe v. Southwark LBC (2011) ісінде Лорд Нойбергер мырза мәлімдеді:

‘Өтемді енгізу адвокаттар сот талқылауының қаржылық нәтижелеріне мүдделі болғанын білдіреді, өйткені олар, ең алдымен, егер талап қабылданбаған болса, кеңес шығындарын төлеуге тиіс болар еді, ал олар талап қанағаттандырылғандықтан мұндай жауапкершілік көтермейді». Алайда мұндай уағдаластық чемпиондық деп саналған бірде-бір жағдай болған жоқ. Алаяқтық туралы істерді қарау кезінде олардың барлығы іс табысқа жеткен жағдайда пайда табуды көздейтін уағдаластықтармен байланысты және іс сәтсіз болған жағдайда зиян келтірілуі мүмкін болса да, өтеу мөлшеріндегі айырмашылық келесі жағдайда, егер іс-әрекет сәтсіз болса, бұл жай ғана жоғалту болып табылады.’

Сот жария тәртіпке байланысты өтемді жарамсыз деп тану үшін дәлелді негіздердің жоқтығы туралы қорытындыға келді. Бұл CFA осы клиент пен оның адвокаты арасында да жарамды болды. Бұл дұрыс шешім. Ол алаяқтық Доктринасын кеңейтпудің қазіргі заманғы үрдісін бейнелейді, сот әділдігіне қол жеткізуге ықпал етеді және адвокаттың өзі нақты қаржылық мүддесі бар істі жүргізген кезде де шындықтың кәсіби стандарттарын қолдау қабілетін прагматикалық бағалайды (жеңіліс оның фирмасы үшін жоғалтудың ауырлататын нысанын қамтитын мағынада).

Сондай-ақ, *Sibthorpe v. Southwark LBC* (2011) ісінде лорд Нойбергер мырза мәлімдеді:

‘Сот төрелігіне қол жеткізу қазіргі заманғы өркениетті қоғамның маңызды компоненттерінің бірі болып табылады, алайда оны азаматтардың басым көпшілігі үшін, әсіресе, заң көмегіне тұрақты түрде қол жеткізу жағдайында қамтамасыз ету қиын. Бұл қаржыландырудың әр түрлі икемді тетіктері үшін мүмкіндіктер жасау үшін (біреуі құптайды, ал басқалары олар тұтынушылыққа тым үлкен салмақ береді және қымбат реттеуге байланысты деп санайды) бұрын қатаң кәсіби этикалық шектеулерді әлсірету пайдасына заңнамалық саясатта ілгерілеумен қатар жүрді. Осы жағдайларда Мен өз клиентіне қатысты шығындарды өтеу туралы қолайсыз қаулы шығару тәуекелін өзіне ала отырып, адвокат жария тәртіпке қарамастан әрекет етеді, ол, әрине, алаяқтық туралы заңды енгізуге негіз болып табылады’.

Germany v. Flatman (2011) Eady J талапкердің қорғаушысы өзінің клиенті өзін-өзі қаржыландыру туралы істе жеңілген жағдайда дауда тарап болып табылмайтын тұлға ретінде сот процесін қаржыландыратыны анықталған кезде қаржыландыру тетіктері туралы ақпаратты ашу туралы қаулы етті. Талапкердің АТЕ сақтандыруы болған жоқ. Сондықтан жауапкерге осы іс бойынша оның адвокаты тарапынан талапкердің қаржылық қолдау мөлшері туралы ақпаратқа қол жеткізу мүмкіндігін беру орынды болар еді.

Пайдаланылған және ұсынылатын әдебиеттер

1. Кудрявцева Е.В. Гражданское судопроизводство Англии. – М.: Издательский дом «Городец», 2008.
2. Эндрюс Н. Система гражданского процесса Англии: судебное разбирательство, медиация и арбитраж / Пер. с англ.; Под ред. Р.М. Ходькина. М.: Инфотропик Медиа, 2012. – 544 с.
3. Andrews N. *Andrews on Civil Processes. Volume I: Court Proceedings.* Cambridge – Antwerp – Portland. Intersentia: - 2013. – 847 p.